# Nr 46

## Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motionsyrkande om grundlagsfästande av medborgerliga rättigheter m. m.

### Motionen

I motionen 1974:350 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs – tredje att-satsen såvitt nu är i fråga – att riksdagen hos regeringen hemställer om kompletterande direktiv till 1973 års fri- och rättighetsutredning (Ju 1973:19), innebärande bl. a. att denna skall utarbeta förslag om grundlagsfästande av de medborgerliga rättigheterna och av rättigheter för de arbetande.

I motionen framförs även yrkanden om bordläggning till hösten 1974 av det då som vilande antagna förslaget till ny författning eller – alternativt – att författningsförslaget måtte avslås. I dessa delar behandlades och avslogs motionen under vårsessionen 1974 (KU 1974:7).

I motionen påtalas som en avgörande brist i den numera slutligt antagna författningen att den inte befäster de medborgerliga fri- och rättigheterna eller särskilda rättigheter för de arbetande. För den närmare motiveringen hänvisas till motionen.

### 1973 års fri- och rättighetsutredning (Ju 1973:19)

När riksdagen den 6 juni 1973 antog förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. som vilande grundlagsförslag begärde riksdagen samtidigt bl. a. att en parlamentarisk utredning skulle tillsättas med uppdrag att utreda frågan om regleringen i grundlag av skyddet för enskildas fri- och rättigheter m. m. Den begärda utredningen har tillkallats med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 november 1973. Beträffande direktiven för utredningen hänvisas till riksdagsberättelsen 1974 s. 118 ff.

### Utskottet

I motionen framställs krav om kompletterande direktiv till 1973 års fri- och rättighetsutredning (Ju 1973:19), innebärande att denna skall utarbeta förslag om grundlagsfästande av de medborgerliga rättigheterna och om rättigheter för de arbetande.

Fri- och rättighetsutredningen skall enligt Kungl. Maj:ts direktiv till utredningen överväga frågan om reglering i grundlag av skyddet för enskildas fri- och rättigheter i hela dess vidd. I enlighet med riksdagens uttalade

önskemål (KU 1973:26 s. 51) skall utredningen särskilt överväga de i 2 kap. 1 och 2 §§ propositionens förslag till ny regeringsform intagna bestämmelserna. Härigenom har således understrukits att utredning skall ske bl. a. om möjligheterna att i grundlag slå fast den enskildes rätt till trygghet i arbetsanställningen och till inflytande över sina arbetsförhållanden. Då 1973 års fri- och rättighetsutredning sålunda har att utreda frågan om grundlagsskydd för enskildas fri- och rättigheter i hela dess vidd saknas enligt utskottets bedömande skäl för det i motionen framförda kravet på tilläggsdirektiv till utredningen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1974:350 såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 22 oktober 1974

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

*Närvarande:* herrar Johansson i Trollhättan (s), Boo (c), Pettersson i Örebro (c), Bergqvist (s), Fiskesjö (c), Karlsson i Malung (s), Björck i Nässjö (m), Jonnergård (c), Olsson i Edane (s), Johansson i Malmö (s), Dahlberg* (s), Gustavsson i Ängelholm (s), fru Jacobsson* (m), herrar Berndtson (vpk) och Lindahl i Hamburgsund (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.

**Reservation**

av herr Berndtson (vpk) som ansett att utskottet bort uttala och hemställa följande:

I motionen framställs krav om kompletterande direktiv till 1973 års fri-och rättighetsutredning (Ju 1973:19), innebärande att denna skall utarbeta förslag om grundlagsfästande av de medborgerliga rättigheterna och om rättigheterna för de arbetande.

Som anförs i motionen innebär den i år slutligt antagna författningsreformen att de medborgerliga rättigheterna i stort sett inte är befästa i grundlag utan tvärtom kan inskränkas genom vanlig lag. Detta är enligt utskottet inte godtagbart. Den förra året tillsatta fri- och rättighetsutredningen arbetar visserligen på att i grundlag söka skapa ett ökat skydd för enskildas fri- och rättigheter. Utredningsdirektiven måste emellertid i flera viktiga hänseenden anses ofullständiga och ger därför anledning till pessimism inför resultatet av utredningsarbetet. Följande bör enligt utskottets uppfattning särskilt understrykas för utredningens fortsatta arbete.

Det är ett oeftergivligt krav att de medborgerliga fri- och rättigheterna ges grundlagsskydd. De måste formuleras klart och otvetydigt och ges en bindande karaktär. De skall inte kunna inskränkas eller ändras annat än genom grundlagsändring. Detta är enligt utskottet inte fråga om juridisk kunnighet och teknik utan om politisk vilja. En samhällsutveckling som skulle kräva en snabb begränsning av folkets rättigheter måste bekämpas. Ett led i den kampen är ett grundlagsfästande av de medborgerliga rättigheterna. Härigenom åstadkommer man en önskvärd begränsning av lagstiftarens möjligheter att beskära dessa rättigheter och därmed också av lagstiftarens auktoritet. Om oklarhet råder om en viss lagstiftnings grundlagsenlighet skall lagstiftaren tvingas att försvara sig inför folkopinionen. Har folkets rättigheter kränkts skall det utse nya representanter och därmed nya lagstiftare.

I motionen framhålls särskilt rätten till facklig och politisk organisation, rätten att på arbetsplatserna bedriva agitation, propaganda och mötesverksamhet, rätten att genom fackliga organisationer förhandla i alla frågor rörande arbets- och anställningsvillkor, arbetstid, arbetsledning, lön och löneformer, anställning, avskedanden och permitteringar samt rätten att tillgripa strejker.

Särskilt anser utskottet följande böra framhållas.

Arbetsköparna har betydligt flera stridsåtgärder att tillgripa mot arbetarna än vad arbetarna förfogar över gentemot kapitalet. Att lagförbjuda strejker och lockouter har inte samma innebörd. Det talas om olagliga strejker. Men uttrycket olaglig eller "vild" lockout brukas inte. Detta beror inte på att kapitalet är mindre benäget att försöka tvinga igenom sina intressen. Det beror på att kapitalet kan ge sina lockoutaktioner annat namn och skenbart annan innebörd om dess lönsamhetskrav inte uppfylls; det kan permittera, det kan avskeda arbetare, det kan genomföra driftsinskränkningar osv. Strejk och lockout har dessutom ofta helt olika ekonomisk betydelse för de agerande. Den politiska innebörden är också rakt motsatt: lockouten försvarar det ekonomiska fåväldet – strejken har sin spets riktad mot det.

Som anförts i motionen kan en författningsreform inte godtas med mindre än att den innebär ett ökat stöd för de arbetandes kamp för sina rättigheter. I detta hänseende är särskilt den i 2 kap. 5 § regeringsformen stadgade möjligheten att genom vanlig lag eller avtal inskränka strejkrätten anmärkningsvärd.

Det är enligt utskottet uppenbart att direktiven till fri- och rättighetsutredningen i stor utsträckning inte tillgodoser vad nu anförts om de enskildas rättigheter och rättigheterna för de arbetande. Utskottet anser därför med tillstyrkande till motionen, såvitt nu är i fråga, att utredningen bör erhålla tilläggsdirektiv i enlighet med den uppfattning utskottet ovan givit uttryck för.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motionen 1974:350, såvitt nu är i fråga, hos regeringen hemställer om tilläggsdirektiv till 1973 års fri- och rättighetsutredning av innebörd att denna skall utarbeta förslag om grundlagsfästande av de medborgerliga rättigheterna och av särskilda rättigheter för de arbetande i enlighet med vad utskottet anfört.

GOTAB 74 8114 S Stockholm 1974